

היום נלמד בעזרת ה':

נדרי דף יט

(בעמ' הקודם)

נמרא: קושיא: **והתן ספק נזירות וכו':** מדוע ספק נדרים להחמיר? והרי בספק מקילים, וכפי שלמדנו במשנה במס' טהרות - 'ספק נזירות להקל', והרי נזירות חלה ע"י נדר וא"כ קשה מדוע סתם נדרים להחמיר.

ר' זירא מתרץ: **לא קשיא:** משנתנו היא כדעת רבנן ואילו המשנה במס' טהרות היא כדעת רבי אלעזר אלעזר, וכפי שלמדנו בברייתא - מי שהקדיש את החיות או את הבהמות שלו, לדעת רבנן הקדיש גם את הכוי (= ספק חיה ספק בהמה), לפי שמספק חלה עליו הקדושה. ולדעת רבי אלעזר לא הקדיש את הכוי, לפי שאם הקדיש את הבהמות שלו אנו אומרים שמא כוי הוא חיה ולא הוקדש, ואם הקדיש את החיות שלו אנו אומרים שמא כוי הוא בהמה ולא הוקדש.

כעת הגמרא מבארת את התירוץ:

מאן דאמר ממונו מעייל לספיקא, גופיה נמי מעייל: רבנן הסוברים שאדם מכניס את ממונו לספק, וכשמקדיש את ממונו כוונתו להקדיש גם את הספק (= את הכוי), הרי שגם את גופו הוא מכניס לספק, וכשנודר על עצמו נזירות כוונתו שתחול על עצמו גם מספק, ולדעתם בין בנדריים ובין בנזירות מחמירים בספק.

ומאן דאמר ממונו לא מעייל לספיקא, גופיה כל שכן דלא מעייל: ורבי אלעזר הסובר שאדם לא מכניס את ממונו לספק, וכשמקדיש את ממונו אין כוונתו להקדיש גם את הספק (= את הכוי) אלא רק את הבהמה או החיה הוודאית, הרי שכל שכן שאת גופו הוא לא מכניס לספק, וכשנודר על עצמו נזירות אין כוונתו שתחול על עצמו מספק, ולדעתו בין בנדריים ובין בנזירות מקילים בספק.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

(מכאן דף יט.)

אביי מקשה על תירוצו של רבי זירא: אמר ליה אביי: נמצא שהעמדת את המשנה של 'ספק נזירות להקל' כרבי אלעזר. א"כ הסיפא של המשנה שם קשה, שנאמר שם בסיפא - ספק בכורות (= כגון שילדה זכר ונקבה ולא ידוע מי נולד ראשון, והדין הוא שבכור זכר שייך לכהן) בכל מקרה המוציא מחברו עליו הראיה, כלומר שעל הכהן להביא ראיה שהזכר נולד ראשון כדי שיוכל לקחת אותו מהישראל. ע"כ המשנה שם. ונאמר על זה בברייתא - שלמרות שהבכור נשאר אצל הישראל מספק, אבל אסור לישראל לגזוז את שערו של הבכור או לעבוד בו, כדין בכור ודאי שאסור בכל אלה. ע"כ הברייתא.

ביאור הקושיא: לשיטתך ר' זירא קשה, שהרי אתה לא מחלק בין גופו לממונו, שאמרת שאם אדם מכניס את ממונו לספק הרי שגם את גופו מכניס לספק, ואם לא מכניס את ממונו לספק הרי שלא מכניס את גופו לספק, וא"כ קשה מדוע המשנה שם אומרת ברישא ש'ספק נזירות להקל' (= גופו), ואילו בסיפא היא אומרת שספק בכורות להחמיר בגיזה ועבודה (= ממונו), והרי לדעת רבי אלעזר אדם אינו מכניס לא את גופו ולא את ממונו לספק.

רבי זירא מתרץ: אמר ליה: אין לדמות קדושה הבאה מאליה (= בכור שקדושתו לא באה ע"י האדם אלא מחמת שנולד ראשון) לקדושה הבאה ע"י אדם (= נזירות), לפי שרק בקדושה הבאה ע"י האדם שייך לומר שלא מכניס את גופו וממונו לספק.

אלא אי קשיא, הא קשיא: אכן קושיית אביי אינה קושיא, אבל יש קושיא אחרת על רבי זירא מברייתא.

שלמדנו בברייתא - ספק משקין ליטמא וכו': אדם טמא שהושיט את ידו לבין המשקין ולא ידוע האם נגע בהם או לא, הדבר תלוי - לגבי טומאת המשקין עצמם אנו הולכים לחומרא ומטמאים אותם מספק, אבל לגבי לטמא דברים אחרים שנגעו במשקים אנו הולכים לקולא ומטהרים אותם מספק. זו דעת רבי מאיר, וכן היה רבי אלעזר אומר כדבריו.

ויש להקשות על כך - ומי סבירא ליה לרבי אלעזר ליטמא טמא? וכי רבי אלעזר סובר שלגבי טומאת עצמם הולכים לחומרא ומטמאים אותם? והרי למדנו בברייתא שלדעת רבי אלעזר אין למשקים טומאה מדאורייתא כל עיקר!

ותדע שכך הוא, שהרי העיד יוסי בן יועזר על מין חגב ששמו 'איל קמצא' שהוא טהור וכשר לאכילה, וכן העיד על המשקים של בית המטבחיים שבעזרה (= מים זדם) שטהורים מלקבל טומאה. הרי שטומאת משקים אינה מדאורייתא אלא רק מדרבנן, ולכן בבית המקדש לא גזרו רבנן טומאה עליהם כדי לא לגרום להפסד קדשים.

נמצא שדברי רבי אלעזר סותרים זה את זה - שאם אין למשקין טומאה מדאורייתא כל עיקר מדוע הוא סובר שספק משקין (לטומאת עצמם) טמא? והרי טומאתם היא רק מדרבנן וספק דרבנן לקולא.

הניחא וכו': אמנם לדעת שמואל הסובר המטבחיים טהורים רק מלטמא אחרים, אבל טומאת עצמם יש להם מן התורה, הרי שלא קשה, לפי שכיון שטומאת עצמם היא מדאורייתא לכן החמירו לטמאם מספק.

אבל לדעת רב הסובר שהם לא נטמאים כלל מהתורה, ואפילו טומאת עצמם היא רק מדרבנן, קשה על רבי אלעזר כנ"ל מדוע ספק טומאת משקין (לטומאת עצמם) טמא?

כעת מגיעים לקושיא על רבי זירא:

היה אפשר לתרץ את דעתו של רב שרבי אלעזר סובר שגם בספק דרבנן הולכים לחומרא. אבל בעקבות דברי רבי זירא אי אפשר לומר כן. שהרי רבי זירא העמיד את המשנה של 'ספק נזירות להקל' כרבי אלעזר, ונמצא שלדעתו אפילו בספק דאורייתא (= נזירות) הולכים לקולא, וא"כ מדוע בספק טומאת משקין שטומאתם רק מדרבנן הולכים לחומרא?

[אמנם לדעת שמואל לא קשה כי רבי אלעזר סובר שרק לגבי ספק נזירות הולכים לקולא אפילו שהוא ספק דאורייתא משום שהוא בא בידי אדם, אבל בספק טומאת משקין ליטמא בעצמם הולכים לחומרא].

הגמרא דוחה את תירוץ של רבי זירא, ומתמצת תירוץ אחר על הסתירה בין המשנה שלנו לברייתא של 'ספק נזירות להקל':

אלא הא רבי יהודה והא רבי שמעון: הברייתא של 'ספק נזירות להקל' היא כדעת רבי יהודה הסובר שסתם נדרים להקל, והמשנה שלנו היא כדעת רבי שמעון הסובר שסתם נדרים להחמיר.

הגמרא מקשה סתירה בדברי רבי יהודה ממקום אחר:

ורבי דרבי יהודה אדרבי יהודה: לגבי הנודר נזירות בתנאי שיש בכרי מאה כור - סובר רבי יהודה שאדם לא מכניס את עצמו לנודר על הספק (כלומר הוא לא חושב שאם המצב יהיה ספק הוא מעוניין שהנדר יחול בכל אופן) - ולכן אם הכרי נגנב הנדר לא חל והוא לא נזיר.

ואילו במשנה שלנו סובר רבי יהודה שהנודר בהתפסה על 'תרומה' (= 'ככר זה עלי כתרומה') בלא לפרש האם הוא מתכוין לתרומת הלשכה (שאז הנדר חל כי זו התפסה בדבר הנודר) או כתרומת פירות (שאז הנדר לא חל כי אינה דבר הנודר) - אם הוא מתגורר בגליל אין זה נדר כי ודאי התכוין לתרומת גורן, משום שבני הגליל הרחוקים מירושלים לא מכירים את תרומת הלשכה.

והרי מדויק מדבריו שאם בני הגליל כן היו מכירים את תרומת הלשכה - היה הנדר חל אפילו שהוא נדר על הספק?

רבא מתרץ: רבי יהודה אכן סובר שאדם מכניס את עצמו לנודר על דעת הספק, חוץ ממקום שבו נדר על ספק יהיה יותר חמור מנדר ודאי. דהיינו בנזירות על תנאי שיש בכרי מאה כור – אם הוא יהיה נזיר מספק דינו יהיה חמור יותר מאשר נזיר ודאי, כי הנזיר בסוף ימי נזירותו מביא קרבן ומגלח את שער, אבל נזיר בספק לא יכול להביא קרבן, כי שמא הוא אינו נזיר והוא מביא חולין בעזרה, ומשכך גם אינו יכול לגלח את שערו כי גילוח השער תלוי בקרבן. ולכן בכזה מקרה הוא אינו מעוניין שנדר הנזירות יחול בספק.

אבל לגבי נדר בהתפסה של בני גליל סובר רבי יהודה שאדם מכניס את עצמו על הספק, ולכן אם בני הגליל היו מכירים את תרומת הלשכה היה הנדר חל מספק.

רב הונא בר יהודה מקשה לרבא:

אמר 'הריני נזיר עולם' מאי?: והרי נזיר עולם אינו מגלח את שערו כי לעולם לא נגמרת נזירותו, ובכזה מקרה אין חומרא בנזירות ספק יותר מנזירות ודאית. (ואם כן הרי רבי יהודה לא חילק בדבריו, אלא כל נזיר שקיבל נזירות בתנאי ונמצא ספק - הנזירות שלו לא חלה. מדוע?)

תירוץ: גם נזיר עולם חמור בספק מודאי. כי נזיר עולם שגדל שערו ביותר עד שהוא מכביד עליו, מגלח את שערו קצת בשינוי על ידי תער ומביא ג' בהמות לקרבן, ואילו נזיר עולם בספק אינו יכול לגלח כלל כי אינו יכול להביא קרבנות כנ"ל.

קושיא: נזיר שמשון מאי: והרי ל'נזיר שמשון' אסור אפילו לגלח קצת משערו? תירוץ: נזיר שמשון זו נזירות מיוחדת ועליה לא דיבר רבי יהודה בברייתא הנ"ל.

קושיא: והאמר רב אדא בר אהבה: שישנה ברייתא מפורשת שכתובה בה את מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון גם בנזיר שמשון? תירוץ: אם יש ברייתא כזו באמת אי אפשר לתרץ את מה שתירצתי ונשאר קשה.

רב אשי מתרץ תירוץ נוסף על הקושיא מהברייתא שרבי יהודה מדבר בה גם על נזיר שמשון:

ברייתא זו היא בעצם שיטת רבי טרפון שרבי יהודה ביאר את דבריו. הסובר שנזירות אינה חלה על תנאי, כי היא חייבת להיות ברורה ומפורשת (כנלמד מהפסוק "אִישׁ אִי אִשָּׁה כִּי יִפְּלֵא לְנָדָר נָדָר נָזִיר לְיְהוָה" מהמילה 'יִפְּלֵא' לומדים שעליו לקבל על עצמו נזירות במפורש). אבל רבי יהודה עצמו סובר כפי תירוץ של רבא (שאדם מכניס את עצמו לנדור בספק חוץ מבמקום שבספק חמור יותר מודאי, ולכן בנזירות שמשון מודה רבי יהודה שהנזירות חלה).

קושיא: אם הסיבה היא שנזירות לא חלה על תנאי, מדוע רבי יהודה צריך להעמיד במקרה שנגנב הכרי, והרי גם אם הכרי לא נגנב ויש בו מאה כור - הנדר לא חל כי הנזירות היתה בתנאי?

תירוץ: המקרה הזה בא לחדש את שיטת רבי שמעון החולק על רבי יהודה וסובר שלא רק בתנאי אלא גם על הספק הנזירות כן חלה.

*

למדנו במשנה: 'רבי יהודה אומר סתם תרומה (= הנודר בלשון 'תרומה' בסתם בלא לפרש את דבריו האם כוונתו לתרומת הלשכה או לתרומת זרעים) - ביהודה אסורה בגליל מותרת שאין אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה'.

הגמרא מדייקת שאם אנשי הגליל כן היו מכירים את תרומת הלשכה - הנדר בן היה חל.

הגמרא מקשה סתירה בין הרישא של המשנה לסיפא שלה:

סתם חרמים (= הנודר בלשון 'חרם' בסתם בלא לפרש את דבריו האם כוונתו לחרם גבוה לבית המקדש שהוא 'דבר הנדור' או 'לחרמי הכהנים' שאינו דבר הנדור) -

(המשך בדף הבא ↓)

ביהודה מותרין ובגליל אסורין שאין אנשי הגליל מכירין את חרמי הכהנים (וכוונתם לבית המקדש!).

מדיוקת הגמרא שאם היו אנשי גליל מכירים את חרמי הכהנים הנדר לא היה חל.

תירחץ: **אמר אבוי**: הסיפא אינה המשך דבריו של רבי יהודה אלא היא דעה אחרת. ובאמת רבי יהודה סובר שגם בחרם ביהודה - סתם חרמים אסורים אפילו שהם מכירים את שני סוגי החרמים כי ספק נדרים להחמיר (אלא אם כן במקום שמכירים רק את הסוג שלא מועיל בנדרים). ואילו רבי אליעזר ברבי צדוק חולק וסובר שספק נדרים להקל - ולכן בין בלשון חרם ובין בלשון תרומה אם מכירים את שני הסוגים הולכים לקולא והנדר לא חל (אלא אם כן במקום שמכירים רק את הסוג שמועיל בנדרים).